

⁵ Парфіло О. А. Кримінально-процесуальний компроміс – необхідність, продиктована часом // Теорія та практика криміналістичного забезпечення розкриття та розслідування злочинів у сучасних умовах : тези доп. наук.-практ. конф. – К. : НАВСУ, 2001. – Ч. 1. – С. 53–56.

⁶ Прилуцький П. В. Угода про визнання винуватості в кримінальному провадженні: новела процесуального законодавства України / П. В. Прилуцький // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2013. – № 4. – С. 128–135.

⁷ Тертишник В. Компроміс у кримінальному процесі / В. М. Тертишник // Підприємництво, господарство і право. – 2002. – № 11. – С. 107–112.

Резюме

Краснопольська Л. П. Угоди як компромісне вирішення конфліктних ситуацій у кримінальному судочинстві України.

У статті розглянуто основні положення інституту угод, досягнення компромісу між сторонами провадження, проведено аналіз застосування компромісного вирішення конфліктів, відзначено позитивні та негативні аспекти реалізації цього інституту у кримінальному процесі України.

Ключові слова: інститут угод, компроміс, дискреційні провадження, принципи примирення.

Резюме

Краснопольская Л. П. Соглашения, как компромиссное решение конфликтов в уголовном судопроизводстве Украины.

В статье анализируются проблемы становления и развития новой формы уголовного производства – производство на основании соглашения о примирении и признании вины, достижение компромисса между сторонами судопроизводства. При этом раскрываются недостатки процессуальной формы данного производства и пути ее совершенствования. Проведено аналитическое применение компромиссного решения конфликтов, отображены позитивные и негативные аспекты реализации указанного института в уголовном судопроизводстве Украины.

Ключевые слова: процессуальная форма, сделки, компромисс, признание вины, судопроизводство.

Summary

Krasnopolskaya L. Agreements as compromise permissions of conflicts in the criminal trial of Ukraine.

Annotation: In the article the problems of becoming and development of new form of criminal production are analysed is a production on the basis of agreement about reconciliation and confession of guilt, achievement of compromise between the sides of the legal proceeding. Judicial formal of this production and way of its perfection defects open up thus. Analytical application of compromise permission of conflicts is conducted, the positive and negative aspects of realization of ukazanogo institute are represented in a criminal trial.

Key words: judicial form, transactions, compromise, confession of guilt, legal proceeding, the criminal proceeding.

УДК 343.341

І. О. КРИВОРУЧКО

Іван Олександрович Криворучко, здобувач Київського університету права НАН України

ВДОСКОНАЛЕННЯ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ПРОТИДІЇ ТЕРОРИСТИЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ З УРАХУВАННЯМ СВІТОВОГО ДОСВІДУ

На даний час в більшості держав здійснюються заходи з удосконалення кримінальних законів в частині протидії терористичній діяльності. Організацією Об'єднаних Націй прийнято 13 конвенцій, що являють собою нормативно-правову базу для організації боротьби з проявами тероризму. Більшістю країн прийнято відповідне національне законодавство.

За роки незалежності в Україні вжито чимало заходів, спрямованих на протидію тероризму. Зокрема, прийнято Закони України «Про боротьбу з тероризмом», «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом», ратифіковано ряд міжнародних конвенцій антитерористичної спрямованості, Кримінальний кодекс України (далі – КК України) містить низку статей, які передбачають кримінальну відповідальність за скоєння злочинів, пов'язаних із терористичною діяльністю (ст.ст. 258–258⁵). Разом із тим вжиті заходи ще не привели до створення належної правової бази у сфері протидії тероризму.

Водночас в умовах загострення соціально-економічної кризи в Україні, поширення терористичної діяльності та організованої злочинності, вирішення зазначеної проблеми набуває особливої актуальності.

Значна увага протидії терористичній діяльності присвячена в роботах науковців В. Антипенка, Ю. Антоняна, О. Багрій-Шахматова, О. Бантишева, В. Борисова, В. Глушкова, А. Данилевського, В. Смельянова, В. Журавльова, В. Коваленка, В. Комісарова, В. Крутова, В. Кубальського, С. Кузьміна, Б. Леонова, В. Ліпкана, В. Мальцева, С. Мохончука, І. Рижова, Б. Романюка, Л. Новікової, А. Ізетова, Л. Сав'юка, М. Семикіна, О. Семенюка, М. Рибачука, В. Тихого, О. Шамари та інших вчених.

Мета цієї роботи полягає в дослідженні актуальних питань кримінально-правової протидії терористичній діяльності та розробка на цій основі рекомендацій щодо підвищення ефективності кримінально-правових заходів для якісного нормативно-правового забезпечення у вказаній сфері.

Як зазначає С. Мохончук, «по ставленню до тероризму західних дослідників можна розділити на «катастрофістів» (таких, що вважають тероризм катастрофою) та поміркованих. Дослідники, які дотримуються крайніх поглядів, екстремістський виклик вважають глобальним лихом сучасного суспільства, наступним етапом якого можуть стати напади на найважливіші життєві комунікації, що призведе до розпаду цивілізованого життя. Помірковано орієнтовані дослідники вважають тероризм рутинною стратегією, хоча й незвичайною відносно засобів, що застосовуються. Не дивлячись на різні підходи, всі вони єдині в своєму висновку про небезпечність характеру терористичних викликів та явну визначеність міждержавної спрямованості тероризму»¹.

З урахуванням цього між більшістю держав на даний час триває активне співробітництво, спрямоване на протидію тероризму. Чільне місце серед документів, які регламентують вказані питання, займає Декларація Генеральної Асамблеї ООН про заходи щодо ліквідації міжнародного тероризму, затверджена резолюцією № 49/60 від 9 грудня 1994 р., наступні резолюції Ради Безпеки ООН, Європейська конвенція про боротьбу з тероризмом, Токійська конвенція про злочини і деякі інші акти, що вчиняються на борту повітряних суден, Гаазька конвенція про боротьбу з незаконним захопленням повітряних суден, Монреальська конвенція про боротьбу з незаконними актами, спрямованими проти безпеки цивільної авіації, Міжнародна конвенція про боротьбу із захопленням заручників, Міжнародна конвенція про боротьбу з бомбовим тероризмом, Міжнародна конвенція про боротьбу з фінансовим тероризмом.

Одним із перших загальних визначень поняття міжнародного тероризму надано в Рамочній угоді про боротьбу з тероризмом, що прийнята в 2001 р. Радою Європейського Союзу, відповідно до якого терористичні злочини класифікуються як умисні дії, які можуть нанести суттєві збитки державі чи міжнародній організації в тому випадку, якщо вони вчинені з метою залякування населення чи незаконного примушування уряду чи міжнародної організації до виконання чи утримання від виконання певних дій, чи серйозної дестабілізації чи руйнування основних політичних, конституційних економічних чи соціальних структур держави чи міжнародної організації». У подальшому в Рамочній угоді, що прийнята Європейським Союзом в 2002 р., визначено три основні цілі тероризму: «суттєво залякати населення», «примусити уряд чи міжнародну організацію скоїти чи утриматись від скоєння певної дії» або «суттєво дестабілізувати чи зруйнувати фундаментальні політичні, економічні чи міжнародні організації».

Внутрішня політика держав у сфері боротьби з тероризмом відображається у відповідних положеннях національного (у т. ч. кримінального) законодавства. Одним із перших нормативних актів щодо протидії тероризму в сучасній історії став Указ Тимчасової державної ради Ізраїлю «Про запобігання тероризму», прийнятий у 1948 році. У подальшому відповідні нормативні акти прийняті і в інших країнах. Зокрема, у Великобританії в 1974 р. прийнято Закон «Про запобігання тероризму», в Італії в 1979 р. – Закон «Про терористичні заходи по захисту демократичного порядку і суспільної безпеки», в Індії у 1985 р. – Закон «Про боротьбу з тероризмом і підривною діяльністю», в Німеччині в 1986 р. – Закон «Про боротьбу з тероризмом», у Франції в цьому ж році – Закон «Про боротьбу з тероризмом та посяганням на державну безпеку», в Туреччині в 1991 р. – Закон «Про боротьбу з тероризмом», в США у 1996 р. – Закон «Про боротьбу з тероризмом і застосування смертної кари», в Російській Федерації в 1998 р. – Закон «Про боротьбу з тероризмом», в Азербайджанській Республіці та Казахстані в 1999 р. – Закони «Про боротьбу з тероризмом», у 2002 р. в Республіці Білорусь – Закон України «Про боротьбу з тероризмом», у 2005 р. в Вірменії – Закон «Про боротьбу з тероризмом», в Російській Федерації – «Про протидію тероризму».

Аналіз міжнародно-правових норм засвідчує, що єдина антитерористична політика проводиться і в рамках Європейського співтовариства. Базовим документом для опрацювання національних стратегій країнами Європейського Союзу є Контртерористична стратегія ЄС 2005 року (EU Counter-Terrorism Strategy), яка визначає чотири головні напрями діяльності:

- запобігання (радикалізації та залученню до тероризму) – «Prevent»;
- захист (потенційних цілей/об'єктів нападу) – «Protect»;
- упровадження (виявлення та припинення діяльності терористичних мереж/терористів) – «Pursue»;
- реагування (дії у відповідь на теракти) – «Respond».

Контртерористичні заходи ЄС включають європейський ордер на арешт, посилення візової системи в межах Шенгенської зони, біометричні дані у паспортах, протидію фінансуванню тероризму, запобігання радикалізації молоді².

З урахуванням викладеного та концептуальних напрямів Контртерористичної стратегії Європейського Союзу 2005 року, для ефективної протидії терористичній діяльності вдосконаленню підлягають, окрім кримінально-правових норм, також і відповідні норми адміністративного, цивільного, цивільно-процесуального, конституційного, міжнародного, кримінально-виконавчого та інших галузей права, які необхідні для ефективного запобігання тероризму, виявлення й припинення діяльності терористичних організацій.

Як слушно підкреслив В. Кубальський, хоча в преамбулі Закону України «Про боротьбу з тероризмом» зазначено, що окрім захисту особи, держави і суспільства, він прийнятий з метою виявлення та усунення причин і умов, які його породжують, за великим рахунком, цей закон мав би називатися по-іншому – «Про боротьбу з актами тероризму», оскільки в ньому фактично відсутні норми, безпосередньо спрямовані на усу-

нення причин і умов цього явища. Розглядуваний підхід знайшов своє втілення, зокрема, при розробленні та прийнятті в Росії, Казахстані та інших зарубіжних державах законів про протидію тероризму. До введення в дію останніх чинними на території зазначених держав були закони про боротьбу з тероризмом. Але головне, звісно, не зміна назви закону, а сутність підходу, закріпленого в законі, до протидії цьому складному соціально-правовому явищу. Зважаючи на сукупність особливостей тероризму як складного міжнародного соціального явища, має бути суттєво переглянута концепція і система вітчизняного антитерористичного законодавства³.

Разом із тим, очевидно, що заходи, спрямовані на запобігання тероризму, не здатні забезпечити ефективну протидію цьому явищу без належної кримінально-правової бази.

Вивчення вказаних нормативних актів засвідчує, що з метою ефективної протидії тероризму більшість держав розширює коло діянь, які мають ознаки терористичного характеру, та посилює рівень репресії за їх вчинення.

Для прикладу, з метою боротьби з організованою злочинністю і тероризмом в 70-х рр. ХХ ст. в Італії було прийнято так зване «надзвичайне законодавство». Наприклад, Закони № 152 від 22 травня 1975 р., № 191 від 18 травня 1978 р., № 15 від 16 лютого 1980 р. збільшили кримінально-правові санкції за вчинення діянь, що пов'язані з організованою злочинністю і тероризмом. Ці ж закони передбачили широке застосування пожиттєвого тюремного ув'язнення, правило не враховувати пом'якшуючих обставин та не застосовувати умовного звільнення⁴.

У 1996 р. в США прийнято Закон «Про боротьбу з тероризмом та застосування смертної кари», який суттєво посилює дію кримінального федерального законодавства країни. До актів тероризму при цьому віднесено: «вбивство, напад, що потягнув тяжкі тілесні ушкодження, чи напад з застосуванням небезпечної зброї відносно будь-якої особи в межах США; створення істотного ризику нанесення суттєвих ушкоджень іншій особі шляхом руйнування чи нанесення шкоди будівлі, транспортному засобу або іншому нерухомому або особистому майну в межах США, та зговір вчинити дії такого роду» у тому випадку, коли ці діяння «розраховані на застосування тиску чи спричинення шкоди діям уряду шляхом погроз і шантажу чи шляхом примушування чи розраховані на здійснення заходів проти дій уряду».

На особливу увагу заслуговує той факт, що окремі країни відступали від фундаментальних принципів кримінального права. Зокрема, у 1977 р. у Великобританії допущено відступ від принципу презумпції невинуватості, а саме на законодавчому рівні передбачено, що будь-яка особа, якій пред'явлено обвинувачення в незаконному зберіганні зброї, боєприпасів та вибухових речовин, самостійно повинна довести свою невинуватість.

У 1978 р. відповідно до ч. 2 ст. 55 Конституції Іспанії визнано конституційність певних обмежень прав громадян у зв'язку з розслідуванням діяльності озброєних банди чи терористичних елементів⁵.

Незважаючи на те, що одним із принципів демократичного права є принцип зворотної сили кримінального закону, в 1987 р. у Франції прийнято поправку, згідно з якою дії антитерористичного законодавства розповсюджуються на злочини, що скоєні до її прийняття.

Відповідно до четвертої поправки до Конституції США встановлено, що обшук і розкриття кореспонденції можуть здійснюватись тільки за законно виданим ордером, який повинен бути персональним і містить мету слідчих дій. Верховний суд США розповсюдив дію IV поправки на телефонні розмови і будь-які засоби комунікації⁶.

Незважаючи на вказані норми, у 2001 р. в США прийнято антитерористичний закон «Акт 2001 року, що об'єднує і змінює Америку за допомогою забезпечення належними засобами, потрібними для ліквідації та запобігання тероризму» («Патріотичний акт США 2001 року»), який надав спецслужбам надзвичайні повноваження на втручання в приватне життя громадян (допустив спрощену процедуру отримання дозволів на прослуховування, оперативне спостереження тощо) та розширив їх можливості за рахунок прав громадян, що зафіксовані в четвертій поправці до Конституції США⁷.

Таким чином, світовий досвід переконливо підтверджує наявність обмежень деяких конституційних прав та свобод в державах, для яких актуальною є проблема ефективної протидії системному тероризму. Разом із тим треба враховувати, що наявні обмеження під приводом боротьби з тероризмом можуть використовуватись окремими силами в політичних, комерційних та інших цілях та зазначити, що за наявності відповідних обмежень конституційних прав необхідно сформулювати і закріпити на законодавчому рівні чіткі критерії оцінки правомірності обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина в інтересах національної безпеки. Так, у 2014 р. вітчизняні законодавці також внесли зміни до ст. 14 Закону України «Про боротьбу з тероризмом», відповідно до яких у районі проведення антитерористичної операції можуть вводитися тимчасово обмеження прав і свобод громадян. Також з метою захисту громадян, держави і суспільства від терористичних загроз у районі проведення довготривалої антитерористичної операції, як виняток, може здійснюватися превентивне затримання осіб, причетних до терористичної діяльності, на строк понад 72 години, але не більше ніж на 30 діб.

Таким чином, фактично обмежено дію ст. 29 Конституції України, відповідно до якої ніхто не може бути заарештований або триматися під вартою інакше як за вмотивованим рішенням суду і тільки на підставах та в порядку, встановлених законом. У разі нагальної необхідності запобігти злочинові чи його зупинити уповноважені на те законом органи можуть застосувати тримання особи під вартою як тимчасовий запобіжний захід, обґрунтованість якого протягом 72 годин має бути перевірена судом.

При цьому згідно зі ст. 64 Конституції України в умовах воєнного або надзвичайного стану можуть встановлюватися окремі обмеження прав і свобод із зазначенням строку дії цих обмежень. Однак не можуть бути обмежені права і свободи, передбачені ст.ст. 24, 25, 27, 28, 29, 40, 47, 51, 52, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63 цієї Конституції.

Також у ст. 14 Закону України «Про боротьбу з тероризмом» передбачено, що «превентивне затримання може здійснюватись до осіб, причетних до терористичної діяльності». Таке формулювання, на нашу думку, є некоректним і неконкретним. По-перше, під інститутом причетності до злочину у кримінальному праві розуміється діяльність особи, що не є співучастю, і полягає у сприянні вчиненню злочину у виді потурання, приховування й недонесення.

По-друге, в згаданому Законі чітко не розкрито, які конкретно дії особи слід відносити до «терористичної діяльності», а відповідно до ст. 1 Закону України «Про боротьбу з тероризмом» терміном «терористична діяльність» охоплюється досить широке коло діянь, зокрема: планування, організація, підготовка і реалізація терористичних актів; підбурювання до терористичної акції, насильство над фізичними особами або організаціями, знищення матеріальних об'єктів з терористичною метою; організація незаконного збройного формування, злочинного співтовариства (злочинної організації), організованої групи для реалізації терористичної акції, а також участь у такій акції; вербування, озброєння, навчання і використання терористів; пропаганда і поширення ідеології тероризму; фінансування завідомо терористичної організації або терористичної групи або інше сприяння їм. Крім того, за певні види терористичної діяльності, визначені в Законі, не передбачено кримінальної відповідальності. Так, у Кримінальному кодексі України немає відповідальності за пропаганду й поширення ідеології тероризму.

Таким чином, погоджуючись із нагальною потребою у вжитті активних заходів протидії тероризму, на нашу думку, вищевказаний Закон потребує корекції, адже його норми не відповідають ст. 29, ст. 64 Конституції України та суперечать ст. 5 Європейської Конвенції про захист прав і основоположних свобод людини сторони, норми якої гарантують кожній людині, яка знаходиться під їх юрисдикцією, захист основних прав і свобод (право на життя, свободу і особисту недоторканність та ін.).

З урахуванням цього, вбачається доцільним внести зміни до Закону України «Про боротьбу з тероризмом» та конкретизувати, що підставою превентивного затримання є наявність обґрунтованої підозри у вчиненні особою злочинів, передбачених ст.ст. 258–258-5 Кримінального Кодексу України.

Важливим засобом кримінально-правової охорони є встановлені Кримінальним кодексом України строки давності. У багатьох кримінальних кодексах зарубіжних держав закріплено правило про незастосування строків давності за злочини терористичної спрямованості, що продиктовано викликами тероризму окремим державам та міжнародній спільноті. Аналіз кримінальних кодексів держав пострадянського простору вказує на те, що сьогодні спостерігається тенденція до розширення переліку злочинів, щодо яких давність не застосовується, та включення до їх переліку злочинів терористичної спрямованості.

Для прикладу, п. 5 ст. 78 Кримінального Кодексу Російської Федерації передбачено, що строки давності не застосовуються до осіб, які скоїли злочини, передбачені ст.ст. 205 (терористичний акт), 205.1 (сприяння терористичній діяльності), 205.3 (проходження навчання з метою здійснення терористичної діяльності), 205.4 (організація терористичної спільноти), 205.5 (організація діяльності терористичної організації та участь у діяльності такої організації), ч. 3, 4 ст. 211, ст.ст. 353, 356, 357, 358, 361 даного Кодексу та особами, які скоїли злочини, пов'язані зі здійсненням терористичної діяльності, злочини, передбачені ст.ст. 277, 278, 279 і 360 даного Кодексу⁸.

З урахуванням цього З. А. Загіней висловлює слушну думку щодо доповнення ч. 5 ст. 49 Кримінального Кодексу України, яка передбачає правило незастосування строків давності, вказівкою на ст.ст. 258, 258-3, 258-4 КК України (тобто встановити, що в разі вчинення цих злочинів давність не застосовується)⁹.

Аналіз розвитку кримінального законодавства на пострадянському просторі свідчить також про тенденцію до введення кримінальної відповідальності за недонесення про вчинення злочинів, пов'язаних зі здійсненням терористичної діяльності. Так, 6 липня 2016 р. Кримінальний Кодекс Російської Федерації доповнено ст. 205.6, згідно з якою передбачено кримінальну відповідальність за неповідомлення про злочини, про особу (осіб), які по достовірно відомим даним готує, скоює або скоїло хоча б один із злочинів, передбачених ст.ст. 205, 205.1, 205.2, 205.3, 205.4, 205.5, 206, 208, 211, 220, 221, 277, 278, 279, 360 і 361 даного Кодексу.

Статтею 434 Кримінального Кодексу Республіки Казахстан від 2 липня 2014 р. передбачено кримінальну відповідальність за неповідомлення про достовірно відомий підготовлюваний або скоєний особливо тяжкий злочин або достовірно відомий підготовлюваний акт тероризму¹⁰.

Як зазначає О. М. Смушак, кримінальна відповідальність за причетність до злочину в кримінально-правовій політиці держави виступає засобом забезпечення неминучості покарання й запобігання злочинності. Вона слугує створенню чіткої конструкції кримінальної відповідальності. Відсутність у чинному законі про кримінальну відповідальність нормативного забезпечення охорони суспільних відносин, благ та інтересів від діянь, що утворюють причетність до злочину, є прогалиною, яка потребує заповнення шляхом відповідної правової регламентації, у зв'язку з чим необхідно ввести в розділ XVIII «Злочини проти правосуддя» Кримінального Кодексу України ст. 396-1 «Неповідомлення про злочин і осіб, які його вчинили» наступного змісту: про достовірно відомий вчинений, або такий, що готується, особливо тяжкий злочин, про особу, яка його вчинила, місцезнаходження такої особи, а також щодо предметів, добутих злочинним шляхом, слідів злочину, знарядь і засобів вчинення злочину – карається обмеженням волі на строк від двох до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк¹¹.

Погоджуючись з викладеним, вважаємо, що у вказаній нормі доцільно передбачити відповідальність за неповідомлення не тільки про особливо тяжкі злочини, а також за вчинені, або такі, що готуються, злочини, передбачені ст.ст. 258, 258¹, 258⁴, 258⁵ КК України.

Таким чином, проведене дослідження свідчить про необхідність вдосконалення вітчизняного законодавства з метою створення ефективної кримінально-правової протидії терористичній діяльності, у зв'язку з чим пропонуємо наступне:

1. Внести зміни до ст. 14 Закону України «Про боротьбу з тероризмом» наступного змісту: «З метою захисту громадян, держави і суспільства від терористичних загроз у районі проведення довготривалої анти-терористичної операції, як виняток, з урахуванням особливостей, встановлених цим Законом, може здійснюватися превентивне затримання осіб, що підозрюються у вчиненні злочинів, передбачених ст.ст. 258, 258¹, Кримінального Кодексу України, на строк понад 72 години, але не більше ніж на 30 діб»; до ст. 15¹: «Підставою для превентивного затримання є наявність обґрунтованої підозри у вчиненні особою злочинів, передбачених ст.ст. 258–258⁵ Кримінального кодексу України».

2. Пункт 5 ст. 49 Кримінального кодексу України після слова «злочинів» доповнити формулюванням «статтями 258, 258³, 258⁴ цього Кодексу».

3. Розділ XVIII «Злочини проти правосуддя» Кримінального кодексу України доповнити новою статтею: «Стаття 396-1. Неповідомлення про злочин».

1. Неповідомлення про достовірно відомий вчинений, або такий, що готується, особливо тяжкий злочин, а також злочин, передбачений ст.ст. 258, 258¹, 258⁴, 258⁵ цього Кодексу, про особу, яка його вчинила, місцезнаходження такої особи, а також щодо предметів, добутих злочинним шляхом, слідів злочину, знарядь і засобів вчинення злочину, – карається обмеженням волі на строк від двох до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк».

¹ Мохончук С. М. Законодавство іноземних держав про боротьбу з тероризмом / С. М. Мохончук // Право і безпека. – 2003. – № 4. – С. 141–143.

² Леонов Б. Д. Композитна стратегія протидії мережевим та гібридним викликам сучасного тероризму / Б. Д. Леонов, І. М. Рижов // Правова інформатика. – 2015. – № 1. – С. 68–73.

³ Запобігання радикалізації і тероризму: міжнародний досвід і національний вимір : зб. матеріалів «круглого столу» / за ред. М. Г. Гуцало. – К. : НІСД, 2012. – С. 98.

⁴ Уголовное право зарубежных государств. Общая и особенная части : учеб. пособ. / под ред. И. Д. Козочкина. – М. : Волтерс-Клувер, 2010. – 1056 с. – С. 462–470.

⁵ Конституція Іспанії 1978 р. : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.domeuropa.eu/leys/23-fales/50-konstitucziya-ispanii>

⁶ Конституція США 1787 р. : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://studentforever2007.narod.ru/constusa.html>

⁷ Власихін В. А. «Патріотичний акт»: юридичний аналіз / В. А. Власихін : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.agentura.ru/dossier/usa/zakon-antiterror/>

⁸ Кримінальний Кодекс Російської Федерації : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.uk-rf.com/>

⁹ Загиней З. А. Строки давності за вчинення кримінальних корупційних правопорушень: постановка проблеми / З. А. Загиней // Науковий часопис Національної академії прокуратури України. – 2014. – № 2. – С. 44–51.

¹⁰ Кримінальний Кодекс Республіки Казахстан : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://kodeks-advocate.kz/ru/460-ugolovnyj_kodeks_respubliki_kazahstan.html

¹¹ Смушак О. М. Кримінально-правова політика в сфері відповідальності за причетність до вчинення злочину : автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. : 12.00.08 / О. М. Смушак. – Х., 2016. – 17 с.

Резюме

Криворучко І. О. Вдосконалення кримінально-правової протидії терористичній діяльності з урахуванням світового досвіду.

У статті досліджуються проблемні питання вдосконалення кримінально-правових заходів протидії терористичній діяльності.

На підставі аналізу законодавства іноземних країн та наукових праць В. Кубальського, З. Загиней, О. Смушак, С. Мохончука, автором запропоновано низку змін до Закону України «Про боротьбу з тероризмом» та Кримінального кодексу України з метою створення ефективної кримінально-правової протидії терористичній діяльності.

Ключові слова: тероризм, терористична діяльність, боротьба з тероризмом.

Резюме

Криворучко І. О. Усовершенствование уголовного-правового противодействия террористической деятельности з учетом международного опыта.

В статье исследуются проблемные вопросы усовершенствований уголовного-правовых средств противодействия террористической деятельности.

На основании анализа законодательства зарубежных стран и научных трудов В. Кубальского, З. Загиней, О. Смушак, С. Мохончука, автором предложено ряд изменений в Закон Украины «Про борьбу с терроризмом» и Уголовный кодекс Украины с целью создания эффективного уголовного-правового противодействия террористической деятельности.

Ключевые слова: терроризм, террористическая деятельность, борьба с терроризмом.

Summary

Krivoruchko I. The improvement of criminal law combating terrorism including global experience.

The article investigates the problematic issues of the improvement of criminal legal counteractions against terrorism.

Based on the analysis of legislation of foreign countries and scientific works of V. Kubalskyi, Z. Zagynya, O. Smushak, S. Mokhonchuk, the author proposed a number of amendments to the Law of Ukraine "On combating terrorism" and the Criminal Code of Ukraine in order to create effective criminal law combating terrorism.

Key words: terrorism, terrorist activity, fight against terrorism.

УДК 343.8

М. Ю. ЧЕЧИН

Микита Юрійович Чечин, аспірант Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса НАПрН України

ЗАВДАННЯ НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ ЗАСУДЖЕНИХ ДО ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ

Освіта дорослих засуджених є одним із важливих чинників профілактики рецидивної злочинності. Вона повинна включати в себе весь комплекс поступальних процесів формального чи іншого навчання, за допомогою яких такі особи мали б можливість розвивати свої здібності, збагачувати свої знання та вдосконалювати технічні й професійні кваліфікації або ж застосовувати їх у новому напрямі для задоволення своїх потреб. Навчання дорослих засуджених має охоплювати як формальну, так і безперервну освіту, неформальне навчання і весь спектр неофіційного й побаченого навчання, що існують у суспільстві. За встановленими стандартами формальна освіта не спроможна забезпечити формування у людини всіх необхідних компетенцій для соціально-активного життя в суспільстві, тому вона має поєднуватись з неформальною та інформальною освітою. Не є винятком із цього правила й особи, які тримаються в місцях позбавлення волі, оскільки кінцевою метою кримінального покарання є, врешті-решт, створення умов для повернення людини в суспільство та подальше законослухняне життя.

Питання неформальної освіти розглядалось в наукових джерелах недостатньо глибоко. Окремі питання були предметом досліджень таких вчених, як А. П. Геля, Т. А. Денисова, О. Г. Колб, О. В. Лисодед, М. С. Пузирьов, А. Х. Степанюк, С. В. Сюр, О. В. Таволжанський, В. М. Трубников, С. В. Хуторна, Н. К. Щепкиной, І. С. Яковець та ін. Однак більшість із публікацій вказаних авторів мало прикладний характер.

Мета статті – висвітлити окремі аспекти здійснення неформальної освіти в установах виконання покарань та запропонувати можливі шляхи вирішення існуючих проблем.

Неформальна освіта – це освіта, що необов'язково має організований і систематичний характер, може здобуватися поза межами навчальних закладів (індивідуальні заняття під керівництвом тренерів, репетиторів, тренінги, короткотермінові курси, спрямовані на досягнення практичних короткострокових цілей)¹. Неформальна освіта не має вікових, професійних чи інтелектуальних обмежень щодо учасників, часто не обмежується часовими рамками. Заклади чи організації, що займаються неформальною освітою, як правило, не присвоюють кваліфікацій і не здійснюють формального оцінювання навчальних досягнень учасників. У цьому секторі найчастіше застосовують інноваційні підходи, апробують новаторські методики й технології навчання. На даний час в Україні існування неформальної освіти охоплює такі галузі: позашкільна освіта; післядипломна освіта та освіта дорослих; громадянська освіта (різнопланова діяльність громадських організацій); шкільне і студентське самоврядування (через можливість набуття управлінських, організаторських, комунікативних та ін. умінь); освітні ініціативи, спрямовані на розвиток додаткових умінь і навичок (комп'ютерні та мовні курси, гуртки за інтересами тощо). Останнім часом розпочали роботу кілька університетів третього віку, що надають освітні послуги старшим особам².

Неформальну освіту розуміють, по-перше, як будь-яку навчальну діяльність у робочий чи позаробочий час у колі фахівців, друзів, родини, що не є структурованою, організованою чи спланованою; по-друге, як навчальний процес, що відповідає структурі цієї діяльності, набуває організованої форми, не належить до державних програм обов'язкової освіти і визначається цілеспрямованістю. Зазначена форма освіти не завжди передбачає видачу сертифікатів, посвідчень, що засвідчують рівень одержаної кваліфікації після її завершення³.

Чинне кримінально-виконавче законодавство не передбачає норм, які б прямо стосувались неформальної освіти засуджених, хоча комплексний підхід, який включає у себе поєднання процесів формального та неформального навчання, є інструментом, за допомогою якого люди, поєднуючи навчальну діяльність з практичною участю у виробничій, соціальній, сімейно-побутовій сферах суспільного життя, розвивають свої здібності, збагачують свої знання, вміння, навички, особистісні якості, удосконалюють або набувають нові професійні кваліфікації або ж застосовують їх у новому напрямі для задоволення власних потреб чи потреб